

М.О. Мазоренко

Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П. Василенка, к. філос. н., зав. каф. культури

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ЛЮДИНИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

В статті доводиться, що в сучасній вищій школі формування і виховання культурної людини є процес оптимального використання теоретичних та практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Важливим фактором у формуванні загальної культури майбутнього фахівця, культурної людини є культурологічна підготовка, яка, головним чином, реалізується в системі вищої освіти. Особливу роль в цьому процесі набувають інноваційні засоби, що актуалізуються під час культурологічної підготовки студентів, оскільки дозволяють якісно підвищувати загальнокультурний рівень особистості.

Ключові слова: вища школа, інноваційні форми, культурологічна підготовка, культура майбутнього фахівця.

М.О. Мазоренко

ИННОВАЦИОННЫЕ ФОРМЫ ВОСПИТАНИЯ КУЛЬТУРНОГО ЧЕЛОВЕКА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

В статье обосновывается, что в современном ВУЗе формирование и воспитание культурного человека является оптимальным процессом использования теоретических и практических процессов, а так же таких, которые появляются и создаются на границе теории и практики. Важным фактором в формировании общей культуры будущего специалиста, культурного человека является культурологическая подготовка, которая, главным образом, реализуется в системе высшей школы. Особая роль в этом процессе принадлежит инновационным способам, которые актуализируются во время культурологической подготовки студентов, поскольку позволяют повышать общекультурный уровень личности.

Ключевые слова: высшая школа, инновационные формы, культурологическая подготовка, культура будущего специалиста.

M. Mazorenko

INNOVATIVE FORMS OF UPBRINGING OF CULTURAL HUMAN DURING TEACHING

The article deals with multiple variants of interpretation of the phenomenon of mass-media as a result of it being a focus of a range of humanities. The scale of mass-media reality we are surrounded by has become evident as well as all the risks connected with it, leading to the real interest in the phenomenon of media, mediality at present, whereas the notion of "media" and the derivatives have become more actual than in previous years, when "communication revolution" and "information society" were first spoken about. The problems of media within the information society are of special interest among scholars – media and philosophy, media and power, media and culture, media reality, technologies of mass-media, media turn as a way of transformation. Transformation of media under modern conditions represents the reality exceeding the borders of the previous type. As a basis for the transformation serve the appearance of the Internet and a computer, which are new phenomena as such. On the basis of cultural-philosophical publications it has been shown what the reasons for the sheer interest are in the phenomena of media and mediality, why media and the derivatives are actual nowadays on the contrary to the previous century when communicative revolution and information society were first spoken about. The abovementioned constitutes the reason for the risks connected with media and causes the ongoing analytical monitoring of the stated dynamically developing phenomenon, its historically-cultural genesis. The field of mass-media research is multi-variant. In the middle of the

twentieth century the main strategies of the further analysis of mass-media were outlined, which let set the thesis of the existence of media reality and its specificity. The actuality of the aim set in the article is explained by the absence of the analytical accounts on genesis and multivariance of the media in national scientific works.

Key words: mass-media phenomenon, media, information society, mass-media, transformation, mediaturm, mediaculture.

Перебудова освіти пов'язана з інноваційними процесами і потребує підготовки майбутнього фахівця нової генерації з високим культурним потенціалом, професіоналізмом, толерантністю вмінням спілкуватися. Особливо актуалізується формування такого майбутнього спеціаліста в умовах інформаційного суспільства та поширення глобальних тенденцій. Ось чому головною вимогою сучасності стає необхідність розвитку здатності людини легко адаптуватися до світу, який швидко змінюється, який несе в собі ризики, які не були відомі раніше. Це стосується і системи навчання на різних рівнях. В сучасній ситуації міжнародна освітянська та громадська спільнота активно обговорює питання «Що робити?» і «Як робити?». І не випадково, що ці питання стали предметом обговорення на міжнародних конференціях. Так, у січні 2003 року у Відні відбулася конференція «Пайдейя для XXI століття», на якій обговорювалися два фундаментальних питання: «Навчати для чого?» та «Чому навчати?». На цій конференції обговорювалися різні соціокультурні та екзистенційні проблеми освіти і особливо в умовах її кризи. У березні 2003 року в Бостоні відбулась конференція «Пайдейя і релігія: освіта в ім'я демократії». Вважаємо необхідним звернути увагу на важливу обставину. В темах конференцій на перше місце було поставлено концепт «Пайдейя», що виник як соціокультурний феномен в культурі давньої Греції. Він, як зазначають дослідники, визначався як єдність універсального навчання і формування громадянина. Вважаємо, що саме такий методологічний підхід стає нагальною потребою сьогодення. І саме він в зовсім іншій освітній реальності сучасності, ніж у Греції, потребує нових стратегій, нових методик і засобів. В той же час не можна забувати, що ідеали освітності, освітньої людини, що сформовані в античній культурі, є базовими для освітянської традиції в цілому. Не випадково, що ця традиція знайшла своє висвітлення в міркуваннях І. Канта. На його думку «людина своїм розумом призначена до того, щоб бути в спілкуванні з людьми і в цьому спілкуванні за допомогою мистецтва і науки підвищувати свою культуру, цивілізацію і моральність [2, с. 578].

Задля досягнення цієї мети пропонуються різні освітянські моделі. З нашої точки зору, заслуговує на увагу запропонована в працях В.Г. Табачковського нова педагогічно-антропологічна парадигма [5]. Визначений антрополог не лише в Україні, зазначає наступне. По-перше, антропологічна парадигма, яка мала місце в минулу епоху в педагогічному процесі і яка визначена як нормативно-регресивна, залишає своє місце, їй на зміну приходять педагогічна антропологія, де ведучою стає тенденція, яку філософ визначає антропологічною педагогікою та соціологією сприяння. По-друге, в сучасних умовах педагогічна антропологія, подібно до медицини, повинна наслідувати тезу «не навреди». По-третє, ця нова парадигма трактується не як насильство, а як турбота про себе, безкінечне «піклування» про себе. Зазначено, що її витoki були вже в Греції, але в вітчизняних пошуках найбільш показовим і актуальним є педагогічно-філософська спадщина Г.С. Сковороди.

З цих настанов нової освітньої парадигми набуває Болонська система, що була запропонована в освітній простір України, не може бути розглянута як позитивна модель.

Чи відбувся очікуваний від цього новотворення ефект? Ні. Сьогодні вже стало зрозумілим, що в Болонській системі зникли співтворчість педагога та студента, діалог, творчий пошук. Відбувається формалізація викладання за засвоєнням змісту. Викладач

стає контролером, лаборантом, лічильником і т. ін. Міністр освіти України Д. Табачник вимушений з приводу Болонської системи зазначити, що «нами невдало на початковому стані була скопійована Болонська система. Вже потім, через кілька років імплементації Болонського досвіду, стало зрозумілим, що не потрібно всіх «причесувати под одну гребенку» [6, с. 2]. Аналогічна точка зору директора Центру тестових технологій і моніторингу якості освіти І. Лікарчука, який, коментуючи підсумки 2012 р. в освіті, заявив, що система вищої освіти України зазнала «болонское поражение» [6, с. 2].

Внаслідок причетності до Болонського процесу вузи України більш за все стали вирішувати завдання, як внести в процес навчання множинність програм, в кожній із яких слід вказати, формуванню яких «компетенцій» у студентів вони відповідають. Все це перекладається на мову балів, які досить ретельно враховуються. Не можна не погодитися з точкою зору А.П. Алексеєнко, що в учбовому процесі стала домінувати функція оцінювання, на реалізацію якої повинна бути спрямована в першу чергу увага як викладачів, так і студентів, в той час як безпосереднє навчання залишається на «периферії» учбового процесу, а викладач фактично повністю ізолюється як особистість із навчального процесу і йому належить роль укладача методичних матеріалів [1, с. 78]. Викладачі вищої освіти, як свідчать багаточисленні публікації, такий стан оцінюють як імітацію освітнього процесу. Викладачі гуманітарних дисциплін, серед яких вагоме місце посідають культурологи, запроваджують нові засоби у формуванні культури майбутнього фахівця, розуміючи, що сучасний розвиток освіти в Україні не можливий без інтенсивного переосмислення цінностей, пошуків нового в теорії та практиці навчання і виховання. Результатами інноваційних процесів є використання теоретичних та практичних нововведень, оскільки, як зазначає Пітер Друкер, для того, щоб мати майбутнє, необхідно бути готовим зробити щось нове.

Головним показником інновації є прогресивність у розвитку ВНЗ у порівнянні з усталеними традиціями і масовою практикою. Важливим фактором у формуванні загальної культури є культурологічна підготовка, яка, головним чином, реалізується в системі вищої освіти. Культурологічна підготовка поєднує в собі комплект навчальних дисциплін, систему навчально-виховних заходів, передбачає активну життєву позицію.

Використання інноваційних методологій актуалізується в процесі культурологічної підготовки студентів, оскільки дозволяє якісно підвищувати загальнокультурний рівень особистості. Кафедра культури Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка тісно влітає давні традиції в інноваційні форми роботи зі студентською молоддю. Зазначимо, що кафедра культурології одна серед вузів сільськогосподарського профілю на Україні. Знання студенти одержують як в аудиторній формі, так і позааудиторній.

Під час лекцій реалізуються принципи педагогічної співпраці, коли викладач та студенти намагаються вирішити поставлене завдання.

При проведенні семінарських занять ефективним вбачається використання дискусій і обговорення поставленої проблеми, теми (наприклад: з етики: «Ваше розуміння добра і зла?», української та зарубіжної культури: «Культура Нового часу», основ психології і педагогіки: «Психологія конфлікту», тощо) всіма учасниками семінару з поданням запитань до основних доповідачів, які спеціально готуються до такого заняття. Під час підготовки до семінарського заняття студенти, по-перше, намагаються віднайти таку інформацію, яка ще не віднайшла відображення під час лекційних занять, що розвиває потяг до креативності, по-друге, під час дискусійного обговорення стає очевидним, які студенти схильні до організаторських здібностей. Окрім того, у студентів розвивається культура мовлення, набуття організаторського досвіду, толерантності.

Наступні форми – диспути та «круглі столи» дозволяють реалізувати як дидактичні, так і виховні цілі. Під час проведення таких занять студенти використовують

науково-довідкову літературу, періодичні та інтернет-видання, проявляючи творчі здібності, реалізують інтелектуальний підхід.

Позааудиторні заняття потребують значної організаторської підготовки, але завжди приносять бажаний ефект. Заняття – екскурсії (музеї міста, пам'ятні місця), мета яких ознайомлення студентів із культурно-історичною спадщиною українського народу, реалізується формуванням компонентів аксіологічного, нормативного та емоційно-психологічного порядку.

Культурологічні походи (театри, планетарій) з обов'язковим домашнім завданням – написанням рецензії на побачене.

Культурно-дозвільні програми. Одним з таких засобів вважаємо введення в освітній процес дозвільних елементів. Варто погодитись з думкою В. Кірсанова «... оскільки педагогічний процес в умовах дозвілля передбачає розвиток особистості в ході рекреаційної та розважальної діяльності на основі інтеграції її розвиваючої, рекреаційної та розважальної функцій, педагогічне діагностування має здійснюватися за параметрами, що відбивають не лише зміни у знаннях, уміннях, навичках, ціннісних орієнтаціях особистості, а й «якість» дозвілля з точки зору реалізації його рекреаційного і розвиваючого потенціалу» [3, с. 48].

Зазначимо, що особливою ознакою дозвільної діяльності виступає можливість спілкування з тими цінностями, що викликають у людини особистий, духовно мотивований інтерес поза сферою її професійної чи навчальної діяльності.

Студенти молодших (1-2) курсів ХНТУСГ імені Петра Василенка – молоді люди, що приїхали з різних куточків України, мають вже своє культурно-естетичне бачення. Тому завдання викладача кафедри культури вбачається у впровадженні інноваційних методів проведення специфічних курсів. При викладанні предметів «Етика», «Естетика», «Культурологія», «Українська ті зарубіжна культура» студенти факультетів менеджменту та енергетики і комп'ютерних технологій за досить короткий час (один семестр) повинні вивчити і засвоїти великі загальнотеоретичні теми. У зв'язку з цим до уваги беремо самостійне опрацювання і застосовуємо цілий ряд заходів, що сприяють цьому. До одних з них відносимо конкурси, які більшістю вважаються дозвільними заходами. Але ж дозвілля – це сфера, що надає можливості для саморозвитку, самореалізації, самоосвіти, вона кожному дозволяє максимально виявити свою індивідуальність як на поведінковому рівні, так і у творчості, асоціюється з діяльністю, супроводжуваною позитивними емоціями, що виконується не заради якоїсь зовнішньої мети, а заради неї самої. Окрім того, сфера дозвілля володіє значним арсеналом засобів соціалізації особистості [4], і важливо, щоб така цілеспрямована діяльність здійснювалася у суспільно бажаному руслі, поширюючись на фізичний, психічний, емоційний, моральний, естетичний розвиток особистості.

Окрім конкурсів розвивають, формують особистість, сприяють творчому баченню і пізнавально-дозвільні заходи. Вони включають: виїзди на природу: до музею Г. Сковороди, дендропарку в Краснокутському районі та ін.; «відвідування музеїв міста Харкова (історичного, літературного, художнього); театрів: української драми ім. Т. Шевченка, «Березіль», російської драми ім. О. Пушкіна, опери і балету ім. Лисенка та ін.

Що дає така методика? По-перше, самостійну роботу над програмним матеріалом; по-друге, організацію, зближення колективу студентів, що на перших курсах особливо важливо; по-третє, виховання і подальший розвиток творчих задатків.

Таким чином, культурологічний цикл дисциплін є ефективним фактором у формуванні людини культури поряд із загальною соціалізацією особистості. Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес дозволяє підвищити рівень креативних знань студентів, сформувати національні цінності, правила

культурної поведінки особистості. Ефективність організації дозвілля має враховувати його особливості як специфічної комунікації життя індивіда і соціуму. Дозвільні програми дозволяють кожному максимально виявити свої індивідуальні творчі задатки. Отже криза освіти в сучасних умовах потребує нових методів в процесі навчання майбутніх фахівців, формування культурної людини. Ось чому сьогодні виключно важливого значення набуває гуманізація освіти, в першу чергу, гуманізація професійної підготовки фахівців, особливо фахівців сільськогосподарчого профілю. Гуманізація здатна при належних умовах подолати такі явища серед студентів, як втрата світоглядних орієнтирів, духовності, моральності, культури, що загрожує деградацією вищої школи, а відтак і всьому суспільному життю України.

З цього приводу слід взяти до уваги дослідження закордонних психологів 90-х років ХХ ст.

Перелік посилань

1. Алексеенко А.П. Проблемное поле преподавания философии.//Алексеенко Алла Петровна. Практична філософія. – 2012. № 9, с. 77-83.
2. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения // Кант Иммануил. Соч. В 6-и т. – М., 1966. Т. 6. с. 578.
3. Кірсанов В.В. Особливості діагностики ефективності організації дозвілля. / В.В. Кірсанов // Вісн. Кн. Палати. – 2005. – № 6, – С. 46-49.
4. Титов Б.А. Социализация детей, подростков и молодежи в сфере досуга. – СПб. : Изд-во СПбГУКИ, 1997. – 276 с.
5. Табачковский В. Проблемы педагогики у світі сучасної філософської антропології//Табачковский Віталій. Філософія освіти. № 1. 2005, С. 135-147.
6. Див.: События недели. Итоги и факты. № 24 (106).